

سپاس‌گزاری

یک‌صد و سومین دورهٔ مجمع عرفان

تحت توجّهات محفل روحانی ملّی بهائیان ایتالیا
و محفل روحانی ملّی بهائیان امریکا
توسط
صندوق یادبود حاج مهدی ارجمند

و با مساعدت :

صندوق پژوهش‌یاری نادیا سعادت
و کمک‌اهدایی
به یادبود نورالدین ممتازی
برگزار می‌شود

Irfán Colloquium

www.IrfanColloquia.org

Bahá'í National Center / PAAO

1233 Central Street

Evanston, IL 60201-1611, USA

Tel.: (847) 733-3501

Fax : (847) 733-3527

E.Mail : contact@irfancolloquium.org

۲ تا ۸ جولای ۲۰۱۱

در مرکز مطالعات بهائی در اکوتو، ایتالیا

انتشارات عرفان

سفینه عرفان، مطالعاتی در اصول معتقدات و آثار مبارکه بهائی
دفتر اول تا دفترسیزدهم، ۱۹۹۸ - ۲۰۱۰

وحید رأفتی، آفتاب آمد دلیل آفتاب: استمرار مآثر کمیل بن زیاد نخعی،

عصر جدید ۲۰۱۰

Moojan. Momen (ed.), *Scripture and Revelation* (Oxford: George Ronald, 1997)

Moojan Momen (ed.), *The Bahá'í Faith and the World Religions* (Oxford: George Ronald, 2005)

Iraj Ayman (ed.), *The Lights of 'Irfán*, Books One to Eleven, 2000 - 2010.

Farah Dustdar (ed.), *Beiträge des 'Irfán – Kolloquiums: Compilations of Papers Presented at 'Irfán Colloquia* (in German) Books one to Five, 2004 - 2009

Maryam Afshar, *Images of Christ in the Writings of 'Abdu'l-Bahá*, 2004

Wolfgang Klebel, *Revelation of Unity, Unity of Revelation*, (reyhani Verlag, 2009)

فریدالدین رادمهر	آفتاب خوبان: تفسیر سوره الشمس	۱۰: ۳۰
	نغمات عرفان	۱۱: ۳۰
	تنفس	۱۱: ۴۵
علی اورنگ	اصطلاحات اساطیر ایرانی در الواح پارسی	۱۲: ۰۰
	ناهار و وقت آزاد	۱۳: ۰۰
ابوالفضل انصاری	هدایت به صراط مستقیم	۱۵: ۳۰
	تنفس	۱۶: ۳۰
حشمت شهریاری	سفرهای حضرت عبدالبهاء در غرب و ترویج جهان گرایی	۱۶: ۴۵
	نغمات عرفان	۱۷: ۴۵
	تنفس	۱۸: ۰۰
حشمت شهریاری	سفرهای حضرت عبدالبهاء در غرب و ترویج جهان گرایی	۱۸: ۱۵
	شام و وقت آزاد	۱۹: ۱۵
	برنامه یادبود دکتر منوچهر هدایت	۲۰: ۳۰

دوشنبه ۴ جولای ۲۰۱۱

	صبحانه	۷: ۳۰
	نیایش و اعلام برنامه	۹: ۰۰
شاپور راسخ	جایگاه نیایش در ادب فارسی و ادبیات بهائی	۹: ۱۵
	تنفس	۱۰: ۱۵
شاپور راسخ	جایگاه نیایش در ادب فارسی و ادبیات بهائی	۱۰: ۳۰
	نغمات عرفان	۱۱: ۳۰
	تنفس	۱۱: ۴۵
حبیب ریاضتی	مفهوم استمرار ظهورات الهیه در آثار حضرت نقطه اولی	۱۲: ۰۰
	ناهار و وقت آزاد	۱۳: ۰۰
ایرج ایمن	نهاد ضیافت نوزده روزه از نظر نظم اداری و روان شناسی اجتماعی	۱۵: ۳۰
	تنفس	۱۶: ۳۰
ملیسا وصالی	اگر کرم نبود دست ارتفاع را نمی آموخت	۱۶: ۴۵
	نغمات عرفان	۱۷: ۴۵

یادداشت

۱۲: ۰۰	مفهوم سعادت در آثار حضرت عبدالبهاء و آرای برخی از فلاسفه	ناصر نبیلی
۱۳: ۰۰	ناهار و وقت آزاد	
۱۵: ۳۰	پنجمین سخنرانی یادبود دکتر منوچهر سلمان پور	
	تفاسیر قرآنیته	وحید رافتی
۱۶: ۳۰	تنفس	
۱۶: ۴۵	تفاسیر قرآنی حضرت عبدالبهاء	وحید رافتی
۱۷: ۴۵	نغمات عرفان	
۱۸: ۰۰	تنفس	
۱۸: ۱۵	«خرد پیک رحمان است» مبحثی در خطابات	ایرج شکور
۱۹: ۱۵	شام و وقت آزاد	
۲۰: ۳۰	بزم عرفان	

پنجشنبه ۷ جولای ۲۰۱۱

۷: ۳۰	صبحانه	
۹: ۰۰	نیایش و اعلام برنامه	
۹: ۱۵	بحثی درباره آیات کتاب مستطاب اقدس درباره ارض «کاف و	ناصر نبیلی
	الزّاء»	
۱۰: ۱۵	تنفس	
۱۰: ۳۰	مقایسه‌ای بین مفاهیم ملتیت در اندیشه اروپایی و در خطابات	ایرج شکور
	مبارکه در آغاز قرن بیستم	
۱۱: ۳۰	نغمات عرفان	
۱۱: ۴۵	تنفس	
۱۲: ۰۰	نگاهی به پیشینه تعلیم و تربیت دختران و نقش آنان در جامعه	نوشین مهاجرین
۱۳: ۰۰	ناهار و وقت آزاد	
۱۵: ۳۰	استراتژی تبلیغ در خطابات عمومی حضرت عبدالبهاء در غرب	ورقا طایفی
۱۶: ۳۰	تنفس	
۱۶: ۴۵	قضایای فلسفی در آثار حضرت عبدالبهاء	وحید رافتی
۱۷: ۴۵	تنفس	

احساس گناه و سنگینی آن می‌تواند ما را در بازگشت به سوی خداوند یاری دهد.
مطالبی که مطرح می‌گردد به قرار ذیل است:

- هدف از خلقت انسان و معرفت حق
- صفت ممیّزه اختیار انسان در تعیین خطّ مشی زندگی
- گناه سمبلیک آدم و رانده شدن از بهشت
- مفهوم گناه در ادیان سالفه
- گناهان کبیره (قتل، زنا، ...)
- مفهوم مجازات دنیوی و اخروی
- دیدگاه امر مبارک در مورد گناه
- مفهوم بخشش در ادیان قبل
- طلب بخشش
- اشاره به توبه آدم و مفهوم توبه و پذیرش آن
- شرایط توبه و طلب بخشش
- فضل الهی و بخشش در امر مبارک
- امید به فضل الهی و بخشش در عین گناه
- اشاره به آیه مبارکه قرآن مطروحه در آثار مبارکه (لاتقنطوا)
- آیه زنا در کتاب مستطاب اقدس و توبه بعد از آن
- اشاره به آیه بعدی در ارتباط با سبحات جلال در تأکید بر فضل حق در پذیرش توبه.
- مفهوم سبحات جلال با توجه به ایقان شریف و مبحثی از هفت وادی
- امید به فضل و رحمت الهی و عدم نابودی این امید در تاریک‌ترین زوایای وجود انسانی با توجه به عقاید شرقی و باستانی و اسطوره‌ای

نظری اجمالی در مباحثی که در مجمع عرفان ارایه و مطرح می‌گردد

خلاصه‌ها به ترتیب الفبایی نام خانوادگی
نویسندگان درج شده است

مفهوم سعادت از دیدگاه حضرت عبدالبهاء و نظرگاه برخی از فلاسفه

ناصر نیلی

الهام بخش این سخن، بیانی است از حضرت عبدالبهاء در باره مفهوم سعادت و ارتباط آن با علم و تقوا و انقطاع و عشق و البته به همراه آن بیانات دیگری از آن حضرت نیز در باره مفهوم سعادت مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

جهت شرح و توضیح مطلب، ابتدا در باره کلمه سعادت و کلمه متضاد آن یعنی شقاوت از نظر لغوی صحبت خواهد شد و سپس در باره معنا و مفهوم آن از دیدگاه اندیشمندان به خصوص بعضی از فلاسفه به نحو اختصار سخن به میان خواهد آمد و در این جا در باره اقسام سعادت در مراتب وجود و نهایتاً سعادت انسانی (دنیوی و اخروی) بحث خواهد شد و سپس رابطه سعادت انسانی با فضایل از جمله علم و عدالت و تکلیف و خوشی و شادمانی و لذت و دوستی و عشق مورد بررسی قرار خواهد گرفت و در باره رابطه این فضایل و ارزش‌ها با یکدیگر و این‌که کدامیک از آنان در آرای هر یک از اندیشمندان به عنوان ارزش و فضیلت اصلی در نظر گرفته شده، صحبت خواهد شد.

بعد از این مقدمه، بعضی از بیانات مبارکه حضرت عبدالبهاء در باره سعادت و رابطه آن با فضایل انسانی به عنوان وسیله‌ای جهت رسیدن به سعادت حقیقی، زیب و زینت سخن قرار می‌گیرند و رابطه مفهوم سعادت با مفاهیم علم و تقوا و انقطاع و حریت و آزادی حقیقی و عشق و عدالت و راستی و سایر ارزش‌ها و فضایل از دیدگاه هیکل مبارک مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت. لازم به ذکر است که در مقدمه این قسمت، بحث مختصری در باره رابطه اصولی سعادت با دیانت به عمل خواهد آمد و در باره سعادت فردی و جمعی نیز صحبت خواهد شد و دیدگاه دیانت بهائی در این باره بیان خواهد گردید.

زبده و عصاره کُل آیات قرآن کریم است که نتیجتاً وقتی دو سوّم آیات این سوره مربوط به آمادگی جامعه اسلامی برای دریافت نبأ عظیم و فیض اعظم در یوم‌الدّین است، طبعاً اکثر آیات قرآن نیز در بر دارنده این پیام عظیم است.

حجم بیشتر صفحات مقاله، مربوط به استدلال‌هایی است که در اثبات دعاوی مزبور صورت گرفته که عمدتاً از طریق توجّه به ارتباط بین مفاهیم آیات سوره حمد است و اثبات گشته که چنان‌چه اصل پیام و روح کلام دریافت نشود، هیچ رابطه معقولی بین جملات نمی‌توان یافت.

از آن جمله، چه ارتباطی بین تقاضای مسلمین جهت هدایت به صراط مستقیم «اهدنا الصّراط المستقیم» و بین استنکاف یهود و نصاری از پذیرش این دعوت است «غیر المغضوب علیهم ولا الضّالین» و چه مفهومی از صراط مستقیم می‌تواند وجه مشترک بین این دو جمله‌ای قرار گیرد که در این سوره، با هم به صورت مرتبط آمده است؟

ثانیاً، صراط مستقیمی که هدایت به آن یک بار در قبل صورت گرفته، اگر این صراط از این به بعد برای همیشه مسدود شده باشد، طلب هدایت از خدا جهت ورود به آن، طبعاً خواسته معقولی نیست و به تبع آن، دیگر چه هراسی از آن است که مشکل انحراف ادیان قبل به جامعه اسلامی سرایت کند تا لازم باشد، مسلمین هر روز از خدا بخواهند: بار خدایا، ما را از انحرافی که دامن گیر یهود و نصاری گردید، محفوظ بدار؟ وانگهی، این تقاضاها چه ربطی به مالکیت خدا در روز دین دارد «مالک یوم‌الدّین» و باز خبر از این که ما تنها تو را عبادت می‌کنیم و تنها از تو یاری می‌جوئیم، با مطالب این سوره چگونه مرتبط می‌شود «ایاک نعبد و ایاک نستعین»؟

از همه مهم‌تر، هدایتی که تنها به اذن خداوند صورت می‌گیرد و احدی بر آن قادر نیست و بندگان هم قادر بر جذب آن نیستند، بر طبق آیات قرآن هدایتی است که در زمان دعوت پیامبران به صورت توفیق خداوند به پذیرش این دعوت به وقوع

آن‌ها نگردهد. در این مقاله تنها به الواحی که نام مخاطب لوح با نام یکی از قهرمانان اساطیری یا تاریخی یکی است، پرداخته شده است و چون اسمی از اسطوره به میان آمده، تعریفی از اسطوره بر آن افزودیم تا برای خواننده فایده بیشتری داشته باشد.

در بیان شرح حال بزرگان و قهرمانان اسطوره و تاریخ، به کوتاه‌ترین شرح پرداخته شد، مگر در باره زرتشت که چون تا کنون جز آن‌چه که به نحو تاریخی در کتب آمده است، شرح حالی ندیده بودم و به گمانم بیشتر دوستان نیز چنین‌اند، برخلاف روش اختصاری که پیش گرفته بودم، به تفصیل بیشتری پرداختم و شرح حالی را که به اسطوره شبیه‌تر است تا تاریخ، برگزیدم و آن را تماماً از کتاب پژوهشی در اساطیر ایران، تألیف مهرداد بهار، عیناً برداشتم. برای یافتن شرح‌ها، از منابع ارزنده تاریخ باستان، فرهنگ‌ها، شاهنامه فردوسی، اشعار نظامی و سایر منابع استفاده شده است.

ندای رب البریه به ملکه

فاروق ایزدی‌نیا

یکی از اهمّ الواح نازله از قلم مالک بریه، خطاب به ملکه ویکتوریا، یکی از امرای ارض است. این لوح مبارک، به علت مدح ملکه به سبب منع برده‌داری و سپردن زمام مشورت به دست نمایندگان مردم، و نیز طرح صلح اصغر و نحوه وصول به آن، شهرت دارد؛ اما نکات مهم دیگری که در این لوح مبارک باید مورد بررسی تفصیلی قرار گیرد؛ عبارتند از:

اهمّیت سرزمین شام و تحقّق بشارت سالفه در مورد نزول ربّ به این محلّ؛ اهتزاز دو مکان مرتبط با ظهور قبل به علت بلند شدن ندای خداوند؛ هدایت نمایندگان مجلس که نحوه تفکرشان، ورودشان به مجلس، موضوع بحث و مذاکره آنها؛ تشبیه عالم به هیکل انسان که امراض مختلفه بیمارانش کرده در حالی که خداوند، سالم

- از جمله علل مهمّه بیان علایم ظاهره امتحان خلق است.

در این اثر نیز هم‌چون ایقان شریف، جهان مادی و جهان الهی به نوعی با یکدیگر هم‌جوشی و پیوند می‌یابند و تبعیت آنها از قواعد و قوانین واحدی نشان داده می‌شود. این اثر نیز هم‌چون ایقان شریف این وحدت عوالم را هم به صورت اصول اعتقادی وحدت عالم حقّ و امر و خلق Ontological صراحتاً بیان می‌نماید و هم به طور ضمنی در توضیح دلایل و بیّنات حقانیت و بیان طرق شناخت به شیوه‌ای معرفت‌شناسانه (Epistemological) بیان می‌نماید.

بحثی در باره آیات کتاب مستطاب اقدس

در باره ارض «کاف و الزا»

ناصر نیلی

این عنوان طیّ خطابی در آغاز فقراتی از آیات کتاب مستطاب اقدس در باره سرزمین کرمان و در ارتباط با وقایع مهمّ مربوط به امر مبارک در آن سامان آمده است و توضیحاتی در باره این آیات، محتوا و متن این سخن را در بر می‌گیرد.

در ابتدا و در مقدمه توضیحات مختصری در باره شرایط سرزمینی کرمان و هم‌چنین اوضاع و احوال اجتماعی آن در هنگام نزول این آیات مبارکه و زمان نزدیک قبل و بعد از آن که مرتبط با جریان‌های فکری در ارض مذکور است، بیان خواهد شد.

در ادامه، در باره قسمت اول این آیات که اشاراتی به وقایعی دارد که مورد رضای حقّ نبوده و خداوند آنها را دوست نداشته، بحث خواهد شد.

این وقایع به طور عمده مربوط به اقدامات تعدادی از ازلیان در کرمان بر علیه امر مبارک است که دامنه آنها به خارج از این شهر و تا مملکت عثمانی گسترش می‌یابد و لابد آن قدر اهمّیت دارند که در امّ‌الکتاب این امر مبارک، مورد اشاره قرار گیرند. بنابراین، بخش اول این سخن به مخالفت‌ها و معاندت‌های ازلیان

رهایی می‌بخشد و ندای آشنای عالم روح را بر زبان جاری می‌سازد تا با خدایش کلامی بگوید و در مکمن دل و جان، ندای خدایش را بشنود.

چه حالتی است این‌که مرکز میثاقش فرمود: وقتی در نماز به نجوای با خداوند مشغول گردیم، چنان حالتی دست دهد که حتی حضرتش نیز وصف نتوانست کرد و تعبیر ندانست؟ چه حالتی است که جمیع غم‌ها را زایل سازد و اندوه را از میان ببرد؛ شادمانی را جایگزین سازد و گویی بال و پری عنایت کند که آدمی را پرواز بیاموزد و به آسمان وجد و شمع عروج دهد؟ چه حالتی است که شیرینی آن در ژرفنای دل و جان چنان بنشیند که تمامی وجود آدمی، زندگی جاودانی را احساس نماید و به حیات ابدی پی ببرد؟!

پس این، سخن گفتن عاشق با معشوق است که لذت بخش وجود است و فراموش کردن تمامی دردها و رنج‌های جهان نابود است که در برابر آن، هستی راستین، جز نیستی نیست، شاید که نیستی است به لباس هستی آراسته. در آن لحظه است که انسان به هستی واقعی پی می‌برد و از جهان نیستی روی برمی‌تابد. پس نیکو است که نگاهی دیگر به این نماز، که از عنایات حضرت حق است، بیندازیم و آن‌چنان که در خور حضور در بارگاه معبود است؛ خود را آماده سازیم و «آن‌چه سزاوار روز اوست» بیاوریم. به جان پاک بشتابیم، شاید که برسیم و به آن‌چه سزاوار است؛ پی بریم.

نهاد ضیافت نوزده روزه از نظر نظم اداری

و روان‌شناسی اجتماعی

ایرج ایمن

از جمله نوآوری‌های امر بهائی، نهاد یا مؤسسه ضیافت نوزده روزه است که حکم آن در بند پنجاه و هفتم کتاب مستطاب اقدس نازل شده است و با عبارت «قد رقم علیکم الضیافة» آغاز می‌شود؛ یعنی بر شما واجب شده است و چون در رساله سؤال

را بیان نمایند و نقشه طی این مسیر را با چالش‌ها و فراز و فرودش در اختیار سالک گذارند تا با سهولت بیشتر و اطمینانی بالاتر آن را بپیمایند. از جمله شواهد این‌که این مسیر همواره از منازل معینی می‌گذرد، بیان این نکته توسط مولای عالم این است که هم مظاهر قبل، مورد اعراض و انکار واقع شده‌اند، جنس این اعراض و انکارها یک‌جور بوده و اولین و مهم‌ترین عناصر موجدۀ این معضلات هم همواره علما بوده‌اند و این خصلت مردمان همه اعصار یعنی تبعیت از علما به این مسئله دامن زده است؛ لذا، این فرایند با رد هرگونه تقلید و تبعیت از مدعیان علم و علما آغاز می‌شود. بزرگ‌ترین چالش (Challenge) سالک در این مسیر علایم ظهور است که در کتب قبل ذکر شده است و این‌که علما اصرار دارند این علایم را بر سبیل ظاهر تعبیر نمایند و مردم با پذیرش کلام علما همان مسیر معین را طی می‌نمایند که در ادوار قبل بعینه اتفاق افتاده است. به این ترتیب، هیکل اقدس نه تنها در ظاهر به بیان پاره‌ای حقایق و ایضاح شبهات اقدام می‌فرمایند، بلکه مفاهیمی مانند رجعت را هم در استدلال‌های خود به شکل مضموم می‌گشایند و تبیین می‌فرمایند.

به نظر می‌رسد این اثر مبارک، نمونه کوچک‌تر و خلاصه‌تر ایقان شریف است که در آن به مسایل مشترک صریح‌تر و سریع‌تر پرداخته شده است. بنده اثری که تا بدین حد به ایقان شبیه باشد، نیافته‌ام و لذا این اثر به لحاظ این شباهت‌ها اهمیّت و جایگاهی خاص در بین آثار مبارکه می‌یابد.

موضوعات مهم مندرج در لوح مبارک جواهرالاسرار

- بزرگ‌ترین مانع شناخت مظهر حق تبعیت علما است.
- مهم‌ترین وسیله معرفت تفکر و تنزیه قلب است.
- بزرگ‌ترین چالش (Challenge) علایم ظاهری ظهور است که در آثار ظهور قبل مذکور گشته.
- برخی شبهات مشترک برطرف شده، در این اثر و ایقان شریف و توضیح آنها
- ضیق
- تاریکی شمس و قمر

آفتاب خوبان

مروری بر تفسیر سوره الشمس

فریدالدین رادمهر

تفسیر سوره الشمس، لوحی است از جمال ابهی که در عکّا نازل گشته است و در آن، سخن از شمس و معانی آن است. در این جا، شمس حقیقت از معانی شمس می‌گوید که در مقامی، به تفسیر ذات خویش می‌پردازد. این سوره قرآنی که در مکه نازل شده است؛ در وصف قیامت است و خداوند به شمس و قمر و لیل و نهار و ارض و سماء سوگند یاد می‌کند که نفس آدمی، سفری از امارگی تا رستگاری در پیش دارد. تاریخی چیزی نیست مگر این سفر پر خطر آدمیانی که عزم دیدار خداوند داشتند.

یکی از مفاهیمی که در جمیع تمدن‌ها و ادیان دلالت بر خدا دارد، خورشید است که از دیرباز، جایگاه خدا محسوب می‌شد. از افلاک بطلمیوسی گرفته تا انقلاب کپرنیکی، از آیین هرمنسی گرفته تا نام‌آوران تصوف اسلامی، از دل اسطوره گرفته تا حقیقت آیین پرستش خورشید، حتی به روزگاران ما، خورشید به هر معانی که باشد، رمز خداست. منظور از شمس حقیقت نیز ظهور شمس غیب در این عرصه شهود است و مراد از قمر، برج قیام خورشید است که منظور از قمر ولایت است. شب را باید حجاب گرفت و نقطه حقیقت در لیل الیل نفس پنهان گشته است. منظور از آسمان نیز بلندای عرفان و دین و علم است. ارض را باید قلب و اسعه آدمی گرفت و منظور از نفس نیز مراتب آن از امارگی تا نفس قدسی ربّانی است.

در خلال این لوح، جمال قدم به تفسیر داستان صالح و ناقه که در اصل سوره قرآنی آمده، می‌پردازد و در بخشی از تفسیر نیز به شکایت از روزگار خویش می‌نشیند که به جفا بر اهل وفا پرداخته و از ساحت یار، دور مانده است.

التفات و یا انفعال در مناسبات، میزان کلتی‌گرایی یا پرداختن به جزئیات در مباحث، روشن‌فکری و یا محافظه‌کاری در ابراز عقاید، احتیاط یا سرعت در انتقال مطالب، غلبه احساسات و یا متانت در گفتار و کردار مبارک، اطمینان یا تردید در لحن ایشان، ثبوت و استحکام و یا ضعف و سستی در اعتقاد، و وقار در رفتار و اطوار حضرت مولی‌الوری در معرّفی عمومی امر مبارک در بلاد غرب می‌پردازیم تا از طریق بصیرت حاصله از این مذاقه به ارتقای ظرفیت خود برای خدمت به آیین نازنین پردازیم و به تشخیص عوامل موفقیت در ترکیب استراتژی تبلیغ، علی‌الخصوص در شرایط نا آشنا و با مخاطبین نامألوف و نامتجانس، مبادرت ورزیم.

نگاهی به تعلیم و تربیت دختران در دوره قاجار

نوشین مهاجرین

اشاره به موقعیت اجتماعی زن در ایران در دوره‌های مختلف تاریخ و هم‌چنین جایگاه وی به طور اخص در دوره قاجار و شرایط تعلیم و تربیت در آن عصر از نکات مهم این مقاله است.

نویسنده، ابتدا به اتیمولوژی کلمات مرتبط با موضوع پرداخته و سپس چهره فرهنگی و اجتماعی زنان در اجتماع دوره قاجار نمایانده شده است. ترسیم وضع آموزش در عصر قاجار، معرّفی مکتب‌خانه‌ها و شیوه‌های تعلیم و تربیت در بافت جامعه آن دوران، نخستین تلاش‌ها برای احداث مدارس جدید و تأثیر دیانت جدید در این جریان از دیگر موارد مدنظر بوده است.

اگرچه در دیانت بهائی آثار بسیاری در باره تعلیم و تربیت از قلم طلعات مبارکه نازل گشته است؛ در این مقاله به طور اخص به دیدگاه و هدایات حضرت مولی‌الوری نسبت به زنان و دختران پرداخته شده است، تا اثر و نتیجه آن در سیر تاریخ تا امروز به چشم آید.

لوح حکمت، سرشار از اصلاحات عرفانی است و اخلاق نیز بنا بر قواعد اهل تصوف، در ابتدای لوح مطرح می‌شود؛ لذا این لوح فلسفی اهل بهاء با عرفان و معرفت اشراقی توأم گشته است و از این رو باید به مفاهیم عرفانی در لوح حکمت دقت نظر کرد و از آن حصه امروزی برد.

جایگاه نیایش در ادب فارسی و ادبیات بهائی

شاپور راسخ

۱. نیایش در این گفتار، به معنای عبادت و پرستش است. به قول دکتر معین، نیایش در ریشه ایران باستان و در سانسکریت به معنی آواز خواندن به کار رفته است و علاوه بر دعا و مناجات «نجوا با خدا» به معنی آفرین هم هست. در ادب فارسی، بنیاد نیایش را زرتشت نهاد که اثر معتبر او گاتاها به صورت منظوم هم شامل دعا و مناجات و مکالمه با اهورامزدا است و هم حاوی اندرزها و راهنمایی‌ها و کلمات حکیمانه.

- در جزوه ادعیه «خرده اوستا» پنج نیایش و آفرین می‌توان یافت که راجع است به خورشید، مهر، ماه، آب و آتش، یعنی مظاهر طبیعت.

- گاتاها شامل پنج سرود است که ۲۳۸ بند را در بر می‌گیرد و خود، جزیی از یسنا است.

۲. تمدن اسلامی هم از ابتدا، مردم را با دعا و مناجات آشنا کرد؛ چنان‌که فقرات متعدّد در خود قرآن به صورت آیات حاوی دعا و مناجات می‌توان یافت؛ مثل آیه ۲۶ در سوره آل عمران: (بگو ای بارخدای، بدهی پادشاهی آن را که خواهی و بستانی پادشاهی از آن که خواهی ... محتملاً ۶۲ فقره آیات در قرآن هست که محتوای دعا و راز و نیاز با خدا دارد.

و اهمّیت این دیدگاه وحدت‌گرا در میان محیط تنگ‌نظر مادی مقارن آن نشانی از عظمت بی‌بدیل مرکز میثاق حتی در میان مدعیان علم و تمدن جدید است.

سفرهای حضرت عبدالبهاء به اروپا و آمریکا

و ترویج جهان‌گرایی

حشمت شهریاری

امروزه، اکثر روشن‌فکران جهان با نهایت امیدواری، به سازمان ملل متحد و منشور آن می‌نگرند و به آن افتخار می‌کنند و هنگامی که صحبت از دموکراسی، استقلال و آزادی می‌شود، فوراً قوانین سازمان ملل متحد از جمله آزادی بیان و وجدان و تساوی حقوق بشر علی‌الخصوص تساوی حقوق زنان و مردان را خاطر نشان می‌سازند؛ غافل از آن‌که این سازمان ملل متحد چگونه به وجود آمد و چه نقش قابل ملاحظه‌ای را آیین جهانی بهائی در تأسیس این بنیاد عظیم ایفا کرده است.

هم‌چنین وقتی اظهار می‌داریم که بر حسب آثار و نصوص بهائی، ما منتظر سه صلح هستیم، صلح اصغر، صلح اکبر و صلح اعظم؛ و اصرار می‌ورزیم که صلح اصغر در اثر جبر تاریخ به وقوع خواهد پیوست و آن صلحی است که دول و ملل عالم بالاچار بر آن تصمیم خواهند گرفت، روشن‌فکران کنجکاو جویا می‌شوند، پس آیین بهائی، در تأسیس آن چه نقشی خواهد داشت؟ و بسیاری از افراد کم‌اطلاع و یا بی‌اطلاع در پاسخ خواهند گفت که آیین بهائی در تأسیس صلح اصغر نقشی نخواهد داشت؛ اما در تأسیس صلح اکبر و صلح اعظم، تأثیری بسزا خواهد داشت.

چنین اظهار نظری صحیح نیست، اگر چه به ظاهر این‌طور به نظر می‌رسد که آیین بهائی در تشکیل سازمان ملل متحد نقشی نداشته و در تأسیس صلح اصغر هم نقشی ایفا نخواهد کرد، اما مطالعه تاریخ آیین بهائی و جریان سفرهای حضرت عبدالبهاء به اروپا و آمریکا، و به خصوص خطاباتاتی که در مجامع عمومی ایراد

- بنا به روایات از رسول الله و ائمه هدی، اجرای یک از دعاهای استغفار در ماه رجب سبب می شود که ۷۰۰ حاجت فرد در موقع مردن، ۷۰۰ حاجت او در قبر و ۷۰۰ حاجت او در وقت بیرون آمدن از قبر برآورده شود و هفتاد هزار ملایکه، او را تا داخل بهشت مشایعت می کنند.

- این مطلب، جالب توجه ایرانیان است که نوروز هم دعای مخصوص خود را دارد؛ چون به فرموده حضرت صادق، نوروز، روز پیمان گرفتن خداست از ارواح بندگان که او را به یگانگی بشناسند و به رسولان و فرستادگان او ایمان آورند.

- کتاب مورد بحث (زاد المعاد) آن قدر دعاها برای هر ماه و هر روز، به موجب اسناد معتبر، نقل می کند که اگر کسی به آنها بپردازد؛ باید همه زندگی خود را به کنار بگذارد و فقط به دعا روی آورد. این درجه مبالغه شاید در کمتر دینی مشاهده شده باشد.

۵. دیوان های شعرای فارسی زبان، غالباً با ابیاتی در ستایش خدا آغاز می شود؛ حتی فردوسی که شاهنامه را برای بیان تاریخ اساطیری - افسانه ای و حتی تاریخ حقیقی ایران زمین سروده، هر جا فرصت دست دهد؛ بعضی از زیباترین اشعار فارسی در ستایش خدا را آورده است. دکتر ذبیح الله صفا در تاریخ ادبیات خود، مجلدات چهارم و پنجم، فهرستی از نیایش نامه های معروف نثر، که بعضاً به فارسی ترجمه شده؛ آورده است که از آن جمله است: مفتاح النجات، سفینه النجات، تحفة الأبرار (که ترجمه ای است از خلاصة الأذکار ملاً محسن فیض کاشانی)، زادالعقبی (این کلمه در نسخه خطی درست خوانده نمی شود) (از همان ملاً محسن)، لب الحسنات، تحفة الزائر (در باره ادعیه و رسم زیارت تربت پیامبر و امامان و فرزندان ایشان) به مفتاح الفلاح شیخ بهائی، البلدان الامینی نقی الدین ابراهیم عاملی، خزائن الجواهر محمّد حسین قانون آبادی اصفهانی ... هم باید اشاره کرد که گواه وسعت فوق العاده ادعیه در اسلام است. ۱۲ ماه سال - روزهای متبرک - حتی هفته ها - شب و روز - سفر و حضر هر کدام نیایش های ویژه خود را دارد.

۶. اهمّیت صلوات و دعا و مناجات در اسلام به حدی است که امام زین العابدین بن علی بن حسین، معروف به سیّد سجّاد، دعا کنندگان را به ۱۵ گروه تقسیم کرده؛ چون

مقایسه ای بین مفاهیم ملّیت در اندیشه اروپایی و

خطابات مبارکه در آغاز قرن بیستم

ایرج شکور

خلاصه مقاله:

هدف از این مقاله، بررسی این مورد است که چگونه اندیشه بسیار تأثیرگذار و مؤثر قرن نوزدهم و بیستم در خطابات مبارکه به عنوان تعصب ملی مورد نقد قرار گرفته.

روش مقاله بررسی مفاهیم مزبور با متن خطابات مبارکه است که در سال های قبل جنگ اول جهانی در اروپا و امریکا ایراد گردیده است.

خصایص مفهوم ملّیت در جهان غرب:

الف. رقابتی بود؛ یعنی اصولاً به عنوان عکسی العملی در مقابل قدرت ملت فرانسه در اثنای جنگ های ناپلئونی ایجاد شد.

ضمناً در داخل خود ملت به عنوان و به منزله رقابت برای تسلط و غلبه یکی از تنوع های موجود بر همه بود؛ مثلاً پروس بر انواع دول کوچک آلمانی.

و بالاخره غرض آن نیز توانایی برای رقابت بود.

ب. مادی بود یعنی به منزله تحمیل مجموعه ای از موارد مادی یکسان بود که باعث شود ملت به منزله گروهی یک نواخت و یکسان باشد.

ج. انحصارگرا و غیر بردبار بود؛ چه در مورد اقلیت ها چه در مورد منابع جهان و چه در مورد ملل دیگر و چه در مورد قدرت (چه در گروه های اجتماعی و نیز خود دولت به عنوان هادی ملت)

د. غیر عقلانی بود، یعنی از بطن عکس العمل در مقابل قرن هجدهم و تأکید آن بر شباهت های عقلانی ایجاد شد، علی هذا بر موارد اختلاف پای فشرد، به او هام برتری نژادها و افسانه های غیر عقلانی متمسک شد بر جنبه های غیر عقلانی حیات

خانواده - در مورد عهد و میثاق - طلب عفو - برای تبرّج به صندوق‌ها - برای اجتماعات بهائی از جمله ضیافات نوزده روزه - برای زنان - برای شفا - برای بشریت عموماً - برای ازدواج - برای صبح - برای تقرّب به درگاه الهی - ستایش و سپاس - طلب حمایت - آرزوی خدمت - طلب رشد روحانی - طلب استقامت - در ارتباط با تبلیغ امر - درباره امتحانات و مشکلات - برای پیروزی امرالله - برای حصول وحدت - برای مادران آینده - برای جوانان و مناجات‌ها و ادعیه خاص متصاعدین - ایام هاء - برای صیام - برای توفیق در ادای حقوق الله - برای شهدا و خانواده آنان - برای نوروز - برای محفل روحانی و بالآخره بعضی الواح چون لوح احمد، لوح احتراق، لوح ملاح‌القدس، الواح زیارت که با همان حالت مناجات و دعا تلاوت می‌شود.

۹. تأثیر دعا و مناجات - در سال‌های اخیر علمای روان‌شناسی - روان‌پزشکی و حتی زیست‌شناسان مطالعات تجربی مبسوطی در باره تأثیر مثبت دعا و مناجات در شخص‌نیاشگر به انجام رسانده‌اند که در این‌جا فقط فهرستی از برخی کتب تازه را می‌آورم و ان‌شاءالله حاصل این تحقیقات در ضمن رایه این مطالب مطرح خواهد شد.

1-Religion and Spirituality in Psychiatry, by Philippe Huguelet + Harold G. Koenig (ed.) Cambridge University Press, 2009.

2-Baker Encyclopedia of Psychology and Counseling, second ed. 1999

3-B. Spilka Sal. The Psychology of Religion, an empirical approach, 2003

4-V. Saroglu + D. Hutsebaut (ed): Religion et development humanity, Harmattan, 2001

5-Antoine Vergote: Religion, Foi, Incroyance, Bruxell, 1982

6-Kate Loewenthal: Religion, Culture and Mental Health, Cambridge U.P., 2007

۱۰. برای اظهار عبودیت یا طلب حاجت - این سؤال ناچار به ذهن‌خطور می‌کند که اگر نیایش (عبادت) در درجه اول برای اظهار عشق و عبودیت به درگاه الهی است؛

متعارف انسان‌هایی است که از آن استفاده می‌کنند. به این ترتیب، به این مبنا که عقل پدیده‌ای کلی و عام است؛ معتقد شد که نوعی از اجتماع و رفتار درست وجود دارد که در تمام مکان‌ها و زمان‌ها صدق می‌کند یعنی مفهومی عام و خارج از مکان و زمان. وقتی بر اثر زیاده‌روی‌های انقلابیون فرانسوی در طی انقلاب فرانسه که اصولاً بر پایه همین اندیشه بود و جنگ‌های بعدی در اروپا، نظر عمومی نسبت به فرانسه تغییر نمود و به تبع آن این مفاهیم نیز مورد شک و تردید واقع شد و نهضت رمانتیک و نیز همه اندیشه‌های قرن نوزدهم مثل مارکسیسم یا نظریات فروید و یا نهضت ملی آلمان، همه به جای عقل به جنبه‌های دیگری از طبیعت بشری تأکید می‌نمود، مبنای کار نه بر توافق و اهمّیت به اشتراکات، بلکه بر ویژگی‌های خاص و تمایزات قرار گرفت.

خطابات مبارکه در نقطه عطفی تاریخی ایراد شد. نقطه‌ای که در آن اندیشه‌های قرن نوزدهم به نتیجه محتوم خود که جنگی کور و بسیار سخت و بسیار دور از تصور بود، نزدیک می‌شد و در این نقطه عطف، تأکید وجود مبارک بر عقل بسیار مهم و آموزنده است؛ چه که این عقل باید سنگ بنای اصلاحات و نوسازی جامعه انسانی قرار گیرد.

نکاتی که مطرح می‌شود:

۱. عقل در خطابات مبارکه، صفت ممیزه انسان از حیوان و نیز از عالم طبیعت است. این امتیاز در این موارد، اشاره شده است:

الف) حیوان به شهوات حرکت می‌کند و انسان عقل دارد.

ب) حیوان در زندگی می‌نماید؛ چون میان ظلم و عدل تمیز نمی‌گذارد؛ اما انسان عاقل است.

ج) حیوان خبر از محسوسات ندارد و جز عالم ماده را معتبر نداند اما انسان عقل دارد.

۳. درخواست رفع بلا و سقم و ضعف

۴. توصیف وضع دعاگوی متمسک به حبل کرم الهی

۵. امیدواری به حصول نتیجه این دعا (أَسْأَلُكَ أَنْ لَا تُخَيِّبَهُ عَمَّا أَرَادَ)

۶. مجدداً ذکر صفات حق و ستایش آنها

در آیات الهی واقف گردد. ختم رحیق مختوم به یک عبارت، اشاره به توضیح و تبیین معانی آیات متشابهات در صحف قبله و یا اصطلاحات متداوله بین عرفا و هم‌چنین ابراز معانی بدیعه اصولی بعضی از اعتقادات اصیل و اساسی ادیان قبل می‌باشد. این عبارات متشابهه و استعارت متباینه مورد تعبیرات و تفسیرات مختلفی و سوء تفاهمات کثیره بوده. حضرت رب اعلیٰ مَهر سرپوشیده یعنی ستر از این کلمات کتب برداشتند و ختم رحیق مختوم به اصابع قدرت و اقتدار ایشان رفع گردید. ختم رحیق مختوم به مفهوم ابراز مفاهیم اصولی و مبادی اساسی عبارات و اصطلاحاتی مانند سیف، جنّت، قیامت، موت، بعث، ملائکه، قبر، میزان، ساعت، ملا اعلیٰ، خاتمیت، مظهریت، الوهیت و ربوبیت، طهارت، سبحات جلال، صور، اجتماع گرگ و میش، حشر و نشر، فصل و حساب، فقر و سلطنت و امثال ذلک می‌باشد.

ختم رحیق مختوم به عبارت دیگر، اشاره به حقایق عالیّه مستوره‌ای است که اسباب ارتفاع به مقامات عالیّه انسانی را فراهم می‌سازند. این حقایق، مفاهیم اصولی هستند که زمینه ارتفاع، بلوغ و وصول انسان‌ها را به مراتب عالیّه کمال روحانی فراهم می‌نمایند تا آن‌که هر فردی بتواند اهداف اساسی را از وسایل و وسایط وصول به آن اهداف تفکیک نموده، از اصل و مبدأ و جوهر هیچ امری غافل نگردد. به عنوان مثال، به تمسک به علم و دین از جوهر علم و «ما ینبت به الدین» (بیان فارسی) خود را محروم نسازد. و یا آن‌که مثلاً به تعلق اعراض و اکراس و مرایای ظهورات الهی (پیامبران) از شمس حقیقتی که در این مرایا تجلی نموده، محتجب نگردند و یا تبعیت از احکام از منزل و هدف اساسی احکام که شناخت شجره حقیقت در هر ظهور است؛ غافل نگردند و از اصل و مبدأ و جوهر دین و مدّ نظر علم که ایجاد الفت و اتّحاد حقیقی بین قلوب جمیع من علی الارض است، خود را محروم نمایند و به عین قلب و بصیرت و روح ایمانی به جواهرات مکنونه در معدن عالم انسانی دسترسی یابند.

سبک سخن حضرت عبدالبهاء در خطابات

شاپور اسخ

۱. فنّ خطابه، که به زبان‌های غربی Rhétorique (ریطوریکا) خوانده می‌شود، یا فنّ سخنوری، به قراین بسیار در ممالکی رشد می‌کند که در آنها آزادی سخن وجود دارد؛ چنان‌که این فنّ هم نزد یونانیان، که از نوعی دموکراسی بهره‌مند بودند، هم در رُم، به موهبت استقرار جمهوری، و هم در جامعه مسیحی به ابتکار آبابی کلیسا رشد و توسعه بسیار یافت و قواعد خاصّ خود را حاصل کرد. در حالی که در مشرق زمین، که غلبه با حکومت دیکتاتوری بود، به نظر می‌رسد که نه خطبای معروفی به ظهور رسیده باشند نه آیین سخنوری بسط و تکامل پیدا کرده باشد. فقط سخنوری اهل منبر، که بیشتر در بیان مصایب ائمه اطهار بوده، از دوره صفویه و قاجار حرکتی کرد، ولی به مقام معتبر ریطوریکا نرسید، که ارسطو قواعد آن را برای دموکراسی آتنی، سیسرون برای جمهوری روم، و سنت آگوستن برای جوامع مسیحی تنظیم کرده بودند.

۲. لذا عجب نیست که در کتب انواع ادبی و فنون ادبی که در ایران تألیف شده، فنّ خطابه مسکوت گذاشته شده است (ر. ک. فی‌المثل، کتاب انواع ادبی دکتر سیروس شمیسا) باید کتاب مرحوم محمّدعلی فروغی را یک استثنا دانست که وی به علّت آشنایی با غرب و فرهنگ غربی به تألیف آن زیر عنوان «آیین سخنوری» دست برد.

گفتارهای نمایشی، وعظ منابر نمی‌توانسته به مقام فاخر نظم و نثر مکتوب ادبی دست یابد».

۶. برخی از شگردهای حضرت عبدالبهاء در خطابات خود، به نظر حقیر، چنین بوده است: (۱) روشنی و سادگی بیان حتی در بحث‌های عمیق فلسفی - اجتماعی (مثل اثبات بقای روح در انجمن تیا سلفی بُسْتَن - اثبات الوهیت در مجلسی در پاریس - بحث از لزوم تجدید دین در کنفرانس موحدین در بُسْتَن و غیره) (۲) افرار معانی و مفاهیم مجرّد در قوالب محسوس که قابل درک و سبب قبول شود؛ مثلاً نطقی در پاریس، در ۱۵ اکتبر ۱۹۱۱، در بیان این که روحانیات مطابق جسمانیات است؛ همین‌طور که در عالم جسمانی فصول اربعه موجود است، در عالم روحانی نیز همین قسم. (۳) مدارا با مخاطبان؛ مثلاً در یک کنگره بین‌المللی در لندن در جواب معترض، که «با وجود اختلافات فرهنگی چگونه وحدت بشر ممکن است؟» می‌فرمایند که اختلافی که عبارت از تنوع است، عین کمال است. (۴) اعتدال در کلام: در نطقی در لندن؛ لذا ید دنیوی گذرا است؛ اما سرور و گشایشی که به محبت‌الله باشد، ابدی است. (۵) امید بخشیدن - در کلیسای سیتی تمپل لندن: این روز بدیع است؛ عنقریب جهان بهشت برین شود و وحدت عالم انسانی در قطب آفاق موج زند. (۶) کلامی با خاصیت شیر، یعنی پرورش‌گری: نطق‌های مکرر در باره این‌که ترقی مادی خوب است، ولی کافی و وافی به مقصود، که سعادت بشر است، نیست؛ باید منضم به روحانیت شود.

۷. استفاده از موضوع روز یا کیفیت محلّ برای رساندن کلام به مطالب عالی روحانی؛ مثلاً در منزل مسیس بکتام در لندن جمعیت زیادتر از گنجایش منزل بوده. هیکل مبارک می‌فرمایند: منزل کوچک نیست، باید قلوب وسعت داشته باشد؛ و بعد قصه عکا را می‌فرمایند که در اوایل ورود در یک اطاق، سیزده نفر منزل داشتیم. در پاریس، در اوّل نوامبر ۱۹۱۱ می‌فرمایند: شنیده‌ام که امروز در این‌جا عید جمیع قدّیسین است و بعد سخنان هیکل مبارک بر گرد موضوع مقدّس بودن از شئونات دنیوی می‌گردد.

رواقی، مشایبی و اشراقی مورد تأکید قرار می‌گیرد و معرفت آنان نسبت به بسیاری از قضایای دیگر از اعتبار می‌افتد.

از جمله آرای رواقیان که غایت فلسفه را در تحسین حیات عملی می‌دانستند و انسان را عبارت از عالم صغیر و عالم را انسان کبیر توجیه می‌نمودند و لزوم حکومت عقل را بر اعمال و اخلاق انسانی تأکید می‌کردند؛ در آثار بهائی و از جمله آثار عدیده حضرت عبدالبهاء انعکاس یافته و وحدت وجود (Pantheisme) مورد اعتقاد آنان که خدا و ماسوای او را حقیقت واحده در نظر می‌گرفتند؛ در آثار بهائی مردود شناخته شده است.

در این مختصر، ابدأ امکان آن وجود ندارد که جمیع آرا و قضایای فلسفی مطروحه در آثار حضرت عبدالبهاء و موارد ردّ و قبول و تحسین و تقبیح آرای اهل فلسفه در مکاتب مختلفه علمی و نظری آن مورد شرح و بسط قرار گیرد؛ اما از مطالعه آثار حضرت عبدالبهاء و مخصوصاً مطالبی که در مفاوضات و خطابات آن حضرت مطرح شده، به خوبی پیداست که حضرت عبدالبهاء در این آثار، مطالعه منظم و جامع قضایای فلسفی را وجهه همّت خود قرار نداده‌اند؛ اما بر حسب زمان و مکان و موقعیت سخنرانی‌های خود، به نقد، ارزیابی و اظهار نظر در باره قضایایی پرداخته‌اند که می‌تواند صرفاً به انعکاس قضایای وجود در آثار آن حضرت تعبیر شود. واضح است که در مجموعه آثار آن حضرت، مطالب مربوط به تهذیب اخلاق و تزکیه نفس و اصولی از سیاست مدن که از آن به حکمت عملی تعبیر می‌شود؛ مورد توجه و وسیع‌تر قرار گرفته و بسیاری از قضایا و مسایل مطروحه در حکمت نظری نیز شرح و بسط یافته است، مسایل و قضایایی که هر یک به نوبه خود باید در تاریخ فلسفه مورد مطالعه قرار گیرد و کیفیت انعکاس آن در آثار آن حضرت تعیین و مشخص گردد.

در آثار حضرت بهاء الله، تفسیر آیات و سُور قرآنیّه هر چند به کثرت تفاسیر نازله از قلم حضرت ربّ اعلیٰ نمی باشد؛ اما تفسیر آیه نور و کُلّ الطّعام و حروفات مقطّعه قرآنیّه و تفسیر منیع سورۃ والشّمس بی شک از مهمّ ترین آثار نازله از قلم جمال اقدس ابهی محسوب می گردد. در بین سایر آثار آن حضرت، کتاب ایقان در تأویل و تفسیر بعضی از مفاهیم اصلی قرآنی نظیر جنّت، جحیم، قیامت، لقاء الله، خاتمیّت و ده ها مفهوم دیگر قرآنی، نقشی عظیم بر عهده دارد و ابوابی جدید برای درک این مواضع را بر وجه خواننده می گشاید. واضح است که در سراسر دیگر آثار حضرت بهاء الله، صدها آیه قرآنی مورد نقل و استشهاد و شرح و تأویل قرار گرفته و این قبیل آثار خود مجموعه ای عظیم و فوق العاده مهمّ را در بین آثار آن حضرت تشکیل می دهد.

تا آن جا که معلوم است، حضرت عبدالبهاء تفاسیری چند در باره بعضی از مواضع و آیات قرآنیّه مرقوم فرموده اند. از مهمّ ترین آثار حضرت عبدالبهاء در این مقوله تفسیر مشهور آن حضرت بر «بسم الله الرحمن الرحیم» است. آیات صدر سورۃ روم و آیاتی از سُور رعد، کهف، فرقان و قلم نیز مورد تفسیر و تأویل آن حضرت قرار گرفته است. بیش از ششصد فقره از مکاتیب آن حضرت که حاوی نقل، استشهاد و شرح و بیان حقایق مودوعه در آیات قرآن مجید می باشد نیز در ۴۵۰ صفحه در سال ۲۰۰۵ میلادی تحت عنوان **منتخباتی از مکاتیب حضرت عبدالبهاء** (جلد ششم) به حلیه طبع آراسته گشته و در اختیار علاقمندان به مطالعات مذهبی قرار گرفته است.

مقصود آن که تأویل و تفسیر آیات و سُور قرآنی مقامی والا و بسیار پراهمیّت در آثار حضرت ربّ اعلیٰ، جمال اقدس ابهی و حضرت عبدالبهاء دارد و لذا شناسایی و مطالعه دقیق مندرجات این آثار می تواند یکی از زمینه های اساسی در تحقیقات بهائی و مطالعات قرآن و علوم تفسیری محسوب گردد.

محتوای غنی آثار بهائی که در شرح و بسط مواضع، اصطلاحات و مفاهیم آیات و سُور قرآنی عَزّ صدور یافته بی شک می تواند در تسلسل معارف مذهبی جامعه بشری یکی از قوی ترین و محکم ترین حلقه های اتّصال را تشکیل دهد و بر غنای بینش انسانی نسبت به معرفت تجلّیات وحی و میثاق مستمّر الهی بیفزاید.

قضایای فلسفی در آثار حضرت عبدالبهاء

وحید رافتی

حضرت عبدالبهاء در گفتگوهای خود در عکّا که متن آنها تحت عنوان کتاب **مفاوضات انتشار یافته** (۱۹۰۸ م) و در سخنرانی های خود در مصر و ممالک غرب (۱۹۱۳ - ۱۹۱۰ م) در مجالس و محافل مختلفه به اظهار نظر و شرح و بسط مسایلی پرداخته اند که بسیاری از آنها همواره در مطالعات اهل فلسفه مطرح گردیده است. مسایل مربوطه به مبدأ خلقت، ذات باری، حقیقت وجود، حدوث و قدم، خیر و شرّ، مقام و موقعیّت انسان و ده ها مطلب دیگر که در تاریخ فلسفه به صورت حکمت نظری و عملی مورد مطالعه قرار می گیرد؛ در آثار فوق و دیگر آثار کتبی آن حضرت انعکاسی وسیع یافته است.

اگر فلسفه بنا بر تعریف متداول آن، عبارت از عشق به حکمت و دانایی، علم به حقایق اشیا و روابط بین آنها، فهم ارزش ها و شناسایی انسان و کسب بصیرت در تعیین مقاصد وجود او در نظر گرفته شود، معرفت و حکمت نظری حضرت عبدالبهاء به بسیاری از آرای فلاسفه قدیم و جدید نزدیک می شود و در عین حال در معارضه علنی با آرای پاره ای دیگر از فلاسفه شرق و غرب قرار می گیرد؛ اما اگر مطالعه شاخه های خاصی از حکمت و فلسفه عملی نظیر اخلاق و سیاست در آثار حضرت عبدالبهاء مدّ نظر قرار گیرد، بدون شک به آرای دقیق و نظریات منسجمی در آثار آن حضرت می توان اشاره نمود که نشان از تبلور جامع اصول حکمت عملی در آن آثار دارد.

اثبات وجود باری، شرح امتناع ذات غیب از هر نوع معرفت صوری، عقیده به قوس صعود و نزول و قاعده صدور اشیا از مشیّت اُولیّه الهیّه، یاد آور بنیاد بعضی از تفکّرات نوافلاطونی در این قبیل مسایل است. حضرت عبدالبهاء در عین حال که